

GUIA DOCENT

TEMA 2

Els diferents efectes secundaris tant físics com emocionals. Diferents graus de Toxicitat.

Curs 2025/26

Centre:

Grau: Grau Superior Estètica Integral i Benestar

Professor:

Mòdul: Estètica Oncològica

RA2- Analitza la pell, el cabell i les ungles del pacient oncològic, identificant-ne les alteracions a conseqüència dels tractaments.

Duració T2: 4 sessions x 3 hores = 12 hores
(7h de teoria i 5h de pràctica)

GUIA DOCENT

Curs: 2025/26

Centre:

Grau: Grau Superior Estètica Integral i Benestar

Professor:

Mòdul: Estètica Oncològica

RA2: Analitza la pell, el cabell i les ungles del pacient oncològic, identificant-ne les alteracions a conseqüència dels tractaments.

Duració mòdul 2: 4 sessions x 3 hores = 12 hores. (7h de teoria i 5h de pràctica)

TEMA 2

Els diferents efectes secundaris tant físics com emocionals.

Diferents graus de Toxicitat.

En l'àmbit de la imatge personal i l'estètica oncològica, és de gran ajuda comprendre els diferents efectes secundaris físics i emocionals que poden experimentar les persones. Aquesta comprensió permet al professional personalitzar els seus serveis i oferir un assessorament dirigit a les necessitats úniques de cada persona; contribuint al seu benestar.

Així com, conèixer els diferents graus de toxicitat dels tractaments oncològics és fonamental per anticipar, tractar estèticament i/o derivar a altres professionals segons les diferents necessitats de cada persona; adaptant les tècniques estètiques i d'imatge personal, els productes i la comunicació d'una manera segura, eficaç i empàtica.

1. OBJECTIUS ESPECÍFICS

Aquest segon tema ens permet conèixer els diferents efectes secundaris dels tractaments mèdics oncològics tant a nivell físic com emocional; així com els diferents graus de toxicitat dels diferents tractaments oncològics que hem vist en el Tema 1. El possible impacte en la imatge de la persona fa que la tasca del professional de l'estètica pugui ser un gran suport per la persona que està en aquest procés.

En finalitzar aquest tema l'alumne serà capaç de:

1. Descriure els principals efectes secundaris físics derivats dels tractaments oncològics (quimioteràpia, radioteràpia, cirurgia, teràpies dirigides, immunoteràpia).
2. Comprendre com cadascun dels tractaments mèdics pot afectar la pell, els cabells i/o les ungles, la imatge personal de qui els rep i al seu estat d'ànim.
3. Identificar i distingir els diferents graus de toxicitat associats als tractaments oncològics i les seves manifestacions en la pell, el cabell i les ungles.
4. Comprendre l'impacte emocional del diagnòstic i els tractaments oncològics en la persona.
5. Desenvolupar habilitats de comunicació empàtica per oferir els serveis professionals d'imatge personal.

2. CONEIXEMENTS CLAU A ADQUIRIR

Sent els coneixements clau que adquirirà l'alumne:

- Els efectes secundaris més comuns a nivell físic dels tractaments oncològics:
 - En la pell com la xerosi, el prurit, el rash, la hiperpigmentació, la fotosensibilitat o el síndrome mà-peu així com la dermatitis.
 - A nivell de les ungles com la onicòlisi, la discromia, les línies de Beau, la fragilitat o trencament, la paroníquia o l'engruiximent.
 - I a nivell de pèrdua del cabell (alopècia parcial o total, de les celles o de les pestanyes i/o el borrisol corporal), tricomègalia de les pestanyes i possibles canvis en la textura del cabell.
 - Tanmateix també és recomanable que el professional d'imatge personal estigui familiaritzat amb les possibles cicatrius i/o reconstruccions mamàries que li permetrà aplicar tractaments estètics de manera més segura i efectiva, evitant complicacions i contribuint a la seva millora de l'autoestima i benestar; normalitzant aquests possibles efectes secundaris.
- Conèixer els 5 graus de toxicitat que l'escala Common Terminology Criteria for Adverse Events (CTCAE), desenvolupada pel National Cancer Institute (NCI) dels Estats Units, utilitza per classificar el grau de severitat de l'efecte secundari.
- L'alumne comprendrà els graus de toxicitat dels tractaments oncològics i sabrà identificar els signes que indiquen la necessitat de derivar a la persona a altres professionals de la salut.
- La relació entre aquests efectes secundaris físics i l'impacte emocional de la persona.

3. HABILITATS A DESENVOLUPAR A L'AULA

- Capacitat per avaluar l'estat de la pell, el cabell i les ungles d'una persona en tractament oncològic, identificant els diferents efectes secundaris i el seu grau de toxicitat.
- Habilitat per derivar a altres professionals de la salut (oncòlegs, infermeres, dermatòlegs o psico-oncòlegs entre altres) quan el grau de toxicitat ho fa necessari.
- Habilitats per connectar amb les necessitats físiques i emocionals de les persones en tractament oncològic: comunicar-nos de manera comprensiva i empàtica.
- Comunicació efectiva: capacitat per establir una comunicació clara, respectuosa i adaptada al moment en què està la persona en tractament oncològic.
- Responsabilitat professional: capacitat per actuar dins dels límits de la pròpia competència i derivar quan sigui necessari.
- Saber on trobar informació fiable i fàcil d'entendre sobre el tema.

4. RESULTATS DE L'APRENTATGE ESPECÍFICS

- Podrà identificar i descriure els efectes secundaris més comuns dels tractaments oncològics en la pell, les ungles i el cabell, així com el seu possible impacte emocional.
- Serà capaç de distingir els diferents graus de toxicitat dels tractaments oncològics utilitzant l'escala CTCAE i relacionar-los amb les manifestacions estètiques observables.
- Conèixer els criteris per identificar situacions que requereixen la derivació del pacient a altres professionals de la salut (oncòlegs, dermatòlegs, psicòlegs, entre altres.) i la importància del treball multidisciplinari.
- Prendre consciència de tot el que pot aportar un professional de l'estètica i quins són els límits de la nostra actuació segons cadascun dels tractaments mèdics.
- Desenvoluparà habilitats de comunicació empàtica per comprendre i abordar les preocupacions emocionals de cada persona en relació amb els efectes secundaris i la seva imatge personal.
- Desenvolupar una actitud comprensiva i de suport com a professional de l'estètica per a les persones que estan en tractament oncològic.

5. CONTINGUTS I MATERIALS PER A LA DOCÈNCIA

5.1 Efectes secundaris dels tractaments oncològics

- Els possibles efectes secundaris dels tractaments oncològics poden canviar segons la persona i els tractaments mèdics.

Recursos bàsics:

- Instituto Nacional del Cáncer: Els efectes secundaris dels tractaments oncològics. <https://www.cancer.gov/espanol/cancer/tratamiento/efectos-secundarios>

- Un dels possibles efectes secundaris de la cirurgia és el **limfedema** que és imprescindible tenir en compte en el nostre dia a dia a la cabina.

Recursos bàsics:

- FRFNB. El limfedema y edema: causas y estadios (presentació teòrica)
- FRFNB. Herminia García, fisioterapeuta de la AECC Barcelona: El limfedema secundario (vídeo de 37 mins).

Recursos complementaris:

- Institut Nacional del Càncer: El limfedema: que es, prevención, síntomas y tratamiento <https://www.cancer.gov/espanol/cancer/tratamiento/efectos-secundarios/limfedema> (enllaç a pàgina web).

- Així com, la **radiodermitis aguda** o crònica associada a la radioteràpia.

Recursos bàsics:

- Juntosxalcáncer. Jana Martí, farmacèutica: Impacto de la radiodermitis en el paciente oncológico. <https://www.youtube.com/watch?v=RpB5qHBmQbs> (vídeo de 7 minuts explicatiu de la radiodermitis i els seus graus)

- GEPAC: Dra. Virginia Ruiz Martín Oncòloga radioteràpica de l'Hospital Universitari de Burgos. Radioterapia: recomendaciones para antes, durante y después del tratamiento https://www.youtube.com/watch?v=hisHW6_zJlk (vídeo explicatiu de 42 minuts)

- **Les cicatrius.** Les cicatrius són un efecte secundari freqüent de qualsevol intervenció quirúrgica. Durant el procés de reestructuració de la pell, el seu tractament per part dels professionals corresponents és de vital importància. Una gestió adequada en aquesta fase és clau per optimitzar-ne l'aspecte i la funcionalitat.

Recursos bàsics:

- FRFNB. Dra Irene Cruz. Las Cicatrices. (Vídeo entrevista de 10 minuts).
- Memorial Sloan Kettering Cancer Center. Cuidado de las cicatrices después de una cirugía. <https://www.mskcc.org/es/cancer-care/patient-education/caring-your-scars-after-skin-surgery> (enllaç web)

- **La reconstrucció mamària.** Aquest procés, que permet recuperar la forma del pit, pot ser molt important per algunes persones. Sigui amb una reconstrucció immediata (feta en la mateixa operació que l'extirpació del tumor) o diferida (realitzada un temps després), es poden utilitzar diferents tècniques com la reconstrucció amb teixits propis del cos (com el mètode DIEP) o altres opcions com els implants. Pot ser recomanable conèixer aquestes opcions i el procés que comporten, ja que permet oferir un millor acompanyament i suport a les persones que passen per aquesta experiència.

Recursos bàsics:

- Dr. Jaume Masià, Cirurgia plàstica amb especialitat en reconstrucció mamària. Reconstrucción mamaria. <https://www.reconstruccionmamaria.es/tecnicas/reconstruccion-mamaria/> (enllaç a la web del Dr Masià que recull els diferents tipus de reconstrucció mamària)
- JuntosxElCancer. Reconstrucción mamaria: ¿qué opciones tengo? JuntosxCancer <https://juntosxtusalud.com/reconstruccion-mamaria-que-opciones-tengo>

5.2. Efectes Secundaris a la pell

Els següents materials fan referència als efectes secundaris que poden ser freqüents a la pell però també fan referència, alguns d'ells, al cabell i a les ungles com a introducció per a l'alumne.

Recursos bàsics:

- FRFNB. Los efectos secundarios en la piel. (Presentació teòrica).
- FRFNB. Tabla de efectos secundarios (pdf-quadre resum dels efectes secundaris)
- Top Doctors. Dra. Ariadna Ortiz, especialista en dermatologia. Tratamientos contra el cáncer: el impacto en piel y cabello. <https://youtu.be/X918iuE2jgU?feature=shared> (vídeo explicatiu de 12 minuts)

Recursos complementaris:

- Institut Nacional del Càncer: Cambios en la piel y las uñas durante el tratamiento del cáncer.

<https://www.cancer.gov/espanol/cancer/tratamiento/efectos-secundarios/cambios-piel-unas> (enllaç a la pàgina web amb informació dels efectes secundaris a la pell i a les ungles).

La sequedat cutània (xerosi i prurit)

Recursos bàsics:

- FRFNB. La sequedad cutánea. (presentació teòrica)
- Consejo General de colegios farmacéuticos. Fran Iniesta, Farmacéutico. Prurito y Xerosis <https://youtu.be/UE1sunuRie0?feature=shared> (vídeo explicatiu de 3 minuts)

Possibles reaccions cutànies com les erupcions papulopustulars

Recursos bàsics:

- Consejo General de colegios farmacéuticos. Samira Marrero, farmacéutica: Erupciones papulopustular - sus grados. <https://www.youtube.com/watch?v=z7LqB8iidk0> (vídeo explicatiu de 6 minuts)

Possibles alteracions de la pigmentació (híperpigmentació).

Recursos bàsics:

- Juntosxtusalud. La hiperpigmentación durante los tratamientos oncológicos. <https://juntosxtusalud.com/hiperpigmentacion-piel-tratamientos-oncologicos>
- FRFNB. Dra. Irene Cruz, médica estética en Instituto Javier de Benito. La Hiperpigmentación. (vídeo entrevista de 7 minuts).

Altres manifestacions com el síndrome mà-peu.

Recursos bàsics:

- Dra Elizabeth Hdz Merchand: Síndrome mano-pie por quimioterapia. <https://www.youtube.com/watch?v=8CpleHrnVWU> (vídeo explicatiu 5 minuts)

Així com la fotosensibilitat.

Recursos bàsics:

- FRFNB. La protección solar durante los tratamientos oncológicos (presentació teòrica)

5.3 Efectes Secundaris a les ungles

Quines son les alteracions més freqüents a **les ungles de mans i peus**.

Recursos bàsics:

- FRFNB. Efectos secundarios en las uñas. (Presentació teòrica)

Recursos complementaris:

- Institut Nacional del Cancer. Cambios en la piel y en las uñas durante el tratamiento del cáncer. <https://www.cancer.gov/espanol/cancer/tratamiento/efectos-secundarios/cambios-piel-unas>
- American Cancer Society: Cambios en las uñas: . <https://www.cancer.org/es/cancer/como-sobrellevar-el-cancer/efectos-secundarios/piel-cabello-unas/cambios-en-las-unas.html>

5.4 Efectes Secundaris en el Cabell

La possible **pèrdua del cabell, celles o pestanyes** és un dels canvis físics dels tractaments oncològics més visible i amb un fort impacte emocional.

- Alopecia induïda per quimioteràpia
- Impacte de la radioteràpia en el cabell de la zona tractada.
- Canvis en la textura i el color del cabell després del tractaments, entre d'altres.

Recursos bàsics:

- Juntosxtusalud. Leire Azkona, farmacéutica. **Caida capilar en paciente oncológico** <https://www.youtube.com/watch?v=vfGub7JCsWk> (vídeo explicatiu 3,5 minuts).
- About Kids Health: **Pérdida del cabello**: <https://www.youtube.com/watch?v=jVA32BZbKLY> (vídeo explicatiu 4 minuts).

Recursos complementaris:

- Fundació Josep Carreras contra la leucèmia: **Perder el pelo por el tratamiento y que vuelva a crecer**. https://fcarreras.org/wp-content/uploads/2024/09/manual-estetica-oncologica_1400865.pdf (accés a la descàrrega del manual)
- Iria González, Humanización del Hospital Sant Pau. **Cuidado del Cuero Cabelludo** (vídeo entrevista de 24 minuts).

5.5 Els diferents graus de toxicitat i escala:

Introducció als diferents **graus de toxicitat segons l'escala CTCAE** (Common Terminology Criteria for Adverse Events).

Recursos bàsics:

- FRFNB. Dra Mª Pilar Garcia Muret, dermatòloga. **Ponencia los grados de toxicidades cutáneas**. (Vídeo presentació explicatiu de 30 minuts)
- FRFNB. Dra Mª Pilar Garcia Muret, dermatòloga. **Grados toxicidades cutáneas**. (presentació teòrica)
- FRFNB. **¿Cuándo derivamos para un mayor bienestar?**. (presentació teòrica).

Recursos complementaris:

- SEOM: **Toxicidad de los tratamientos oncológicos** <https://seom.org/guia-actualizada-de-tratamientos/toxicidad-de-los-tratamientos-oncologicos>

Alguns efectes secundaris son més difícils d'observar, com és el cas de la **mucositis o la sequedat ocular**, cal empatitzar en tot moment amb la persona que els està passant i adaptar els serveis d'estètica segons quin sigui el grau de toxicitat.

Recursos bàsics:

- Hospital Ruber Internacional. Dra. Milagros Díaz, especialista en medicina oral. **Mucositis oral**. <https://www.youtube.com/watch?v=b4cMTHORP7k> (vídeo explicatiu 5 minuts)
- FRFNB. **¿Qué es la mucositis?** (presentació teòrica)

5.6 Possibles efectes emocionals durant la malaltia

Quan una persona rep un diagnòstic de càncer, es poden produir una sèrie de sentiments i emocions:

- Negació i incredulitat: la persona no pot creure que li estigui passant això a ella, i pot arribar a negar el que li està ocorrent.
- Incertesa: En relació amb el futur: «em curaré...?», si em curo... «puc tornar a recaure?».
- Enuig i por: Una primera reacció és la por, així com l'enuig no només de la persona sinó molt habitualment també de familiars i amics.
- Ansietat: És una de les reaccions més normals. Sol manifestar-se en forma d'augment de la freqüència cardíaca, sensació d'ofec, sudoració de mans...
- Depressió: S'estima que poden arribar a patir-la entre un 15-25% de les persones diagnosticats.

Aquests possibles efectes emocionals durant la malaltia fa que sigui molt important un acompanyament empàtic per part del professional de l'estètica.

Recursos bàsics:

- FRFNB. Vanessa Corti, psico-oncòloga. *Vivir la enfermedad*. (Presentació teòrica).
- FRFNB. *Cada persona es única, no comparemos*. (presentació teòrica).
- SEOM. "Día Mundial del Cáncer 2025 Obra de teatro: ¿Cáncer? ¡NO! TU Cáncer" <https://youtu.be/ANUY3kyeNXQ?feature=shared> (vídeo obra de teatre 23 minuts)

Recursos complementaris:

- MatchTrial: *Contingut amb testimonis reals. Llistat d'Associacions de pacients. Resumen entender el cáncer*. <https://matchtrial.health/que-es-el-cancer/#elementor-tocheading-anchor-17> (accés al blog).

6. METODOLOGIA

- Píndoles de coneixement: presentació teòrica dels continguts disponibles en el material docent (Power Point o video) amb preguntes als alumnes vinculades amb els coneixements claus a adquirir.
- Visionat del material audiovisual disponible: identificació per part de l'alumnat dels coneixements claus a adquirir i debat a l'aula.
- Estudi de casos: plantejar un cas d'una persona en tractament mèdic per tal de practicar els coneixements claus a adquirir i valorar en què podem ser útils a nivell de tractaments estètics i imatge personal.
- Lectura i anàlisi d'articles divulgatius disponibles en el material del tema.
- Simulacions entre els alumnes en format triades (tres rols: un professional de l'imatge personal, una persona en tractament oncològic i un observador per identificar els punts de millora) de converses de benvinguda a la cabina d'estètica per afiançar les habilitats claus com son l'escolta activa i la comunicació efectiva amb persones en tractament oncològic.
- Convidar a professionals i testimonials a l'aula.

7. EINES PER AVALUAR

- Avaluació contínua: participació activa a classe i debats (actitud i compromís).
- Avaluació de la comunicació: Role-playing o simulació d'una conversa amb una persona que està en tractament oncològic i ve al nostre centre: valorant l'escolta activa, empatia, sensibilitat i terminologia utilitzada.
- Estudi de cas pràctic: anàlisi d'un cas amb identificació de possibles efectes secundaris i recomanacions (sense entrar en tractaments estètics específics en aquest mòdul).
- Examen teòric: Qüestionari de preguntes curtes, tipus test o desenvolupament sobre els continguts del mòdul.

8. BIBLIOGRAFIA I FONTS DE REFERÈNCIA PER APROFUNDIR EN ELS CONTINGUTS DEL TEMA 2

- Societat Espanyola d'Oncologia Mèdica (SEOM): <https://seom.org/> Proporciona guies clíniques i informació sobre tractaments oncològics (quimioteràpia, etc.).
- Societat Espanyola de Radioteràpia Oncològica (SEOR): <https://www.seor.es/>. Ofereix informació sobre els efectes de la radioteràpia i la cura dels pacients.
- Grup Espanyol de Pacients amb Càncer (GEPAC): <https://www.gepac.es/>. Ofereix la perspectiva dels pacients i recursos de suport.
- Associació Espanyola Contra el Càncer (AECC): <https://www.aecc.es/ca>. Proporciona informació general sobre el càncer, tractaments i efectes secundaris des d'una perspectiva de suport al pacient.
- National Cancer Institute (NCI): <https://www.cancer.gov/> Ofereix informació detallada sobre el tractament i maneig dels efectes secundaris del càncer.
- American Cancer Society: <https://www.cancer.org/> Proporciona recursos i informació per a pacients i professionals sobre el càncer i els seus tractaments.
- American Society for Radiation Oncology (ASTRO): <https://www.astro.org/> Centrada en la radioteràpia oncològica, ofereix informació sobre els efectes secundaris i la cura dels pacients.